

บทที่ 4

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การศึกษาค้างนี้ ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาจาก กลุ่มตัวอย่างครอบครัวของ ผู้สูงอายุและผู้ดูแลในเขตเทศบาลเมืองจังหวัดขอนแก่นจำนวนทั้งสิ้น 214 ครอบครัว ซึ่งประกอบด้วยผู้สูงอายุที่มีอายุตั้งแต่ 60 ปีขึ้นไปจำนวน 214 ราย และผู้ดูแลที่มี อายุระหว่าง 15-59 ปี จำนวน 214 รายเช่นกัน ผลการวิจัยนำเสนอด้วยตาราง ประกอบการบรรยาย ตามลำดับดังนี้

4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง

4.2 ความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับ การดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ของผู้สูงอายุและผู้ดูแล

4.3 การเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย ความคาดหวังและการ รับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ระหว่างผู้สูงอายุกับผู้ดูแล

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่าง ความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับการดูแล ผู้สูงอายุในครอบครัว ของผู้สูงอายุและผู้ดูแล

4.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย

4.1.1 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้สูงอายุ

จากกลุ่มตัวอย่างผู้สูงอายุ 214 คน พบว่าส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง จำนวน 140 คนคิดเป็นร้อยละ 65.4 มีอายุอยู่ในวัยสูงอายุตอนต้นโดยมีอายุระหว่าง 60 -74 ปีคิดเป็นร้อยละ 71.9 ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีสถานภาพสมรสหม้ายคิดเป็นร้อยละ 51.4 รองลงมาเป็นผู้มีสถานภาพสมรสคู่ร้อยละ 43.4 มีการนับถือศาสนาพุทธ เกือบทั้งหมด ร้อยละ 99.5 การศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา คิดเป็นร้อยละ 57.9 และเป็นผู้ที่ไม่ได้รับการศึกษาสูงถึงร้อยละ 26.2 แต่จะมีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ร้อยละ 61.7 อย่างไรก็ตามยังมีผู้อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้สูง ถึงร้อยละ 34.6 และเมื่อพิจารณาสมาชิกที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วยพบว่า ผู้สูงอายุ อาศัยอยู่กับบุตรหลาน คิดเป็นร้อยละ 54.3 รองลงมาอาศัยอยู่กับ คู่สมรสและ บุตรหลาน ร้อยละ 28.5 สำหรับหัวหน้าครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่นั้น เป็นผู้

สูงอายุเอง ร้อยละ 50.1 รองลงมาเป็นบุตร/บุญธรรม ร้อยละ 36.4 ผู้ที่ให้การดูแลผู้สูงอายุมากที่สุด ส่วนใหญ่เป็นบุตร/บุตรบุญธรรม ร้อยละ 83.2 ในด้านอาชีพของผู้สูงอายุพบว่า เป็นผู้ที่ไม่มีอาชีพ คิดเป็นร้อยละ 58.4 ที่เหลือเป็นผู้ที่มีอาชีพ โดยอาชีพที่ทำส่วนใหญ่ คือ ค้าขาย รองลงมาเป็นข้าราชการบำนาญ เกษตรกรรม และรับจ้าง ส่วนรายได้ของผู้สูงอายุ พบว่าผู้สูงอายุส่วนใหญ่เป็นผู้มีรายได้ โดยจะเป็นผู้ที่มีรายได้ไม่แน่นอน ร้อยละ 46.2 มีรายได้เป็นประจำ ร้อยละ 39.3 โดยมีรายได้ประจําน้อยกว่า 2,500 บาทต่อเดือนคิดเป็นร้อยละ 15.4 เท่านั้น สำหรับแหล่งที่มาของรายได้ ส่วนใหญ่ได้จากการอุปถัมภ์ของบุตร/บุตรบุญธรรม คิดเป็นร้อยละ 37.9 รองลงมาได้จากการทำงานของตนเอง ร้อยละ 29.4 และพบว่าผู้สูงอายุมีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายแต่ไม่มีเหลือเก็บ ร้อยละ 46.7 ส่วนผู้มีรายได้ไม่เพียงพอและมีหนี้สินมีเพียง ร้อยละ 2.8 เท่านั้น สำหรับอาการและโรคประจำตัวของผู้สูงอายุพบว่าผู้สูงอายุร้อยละ 62.6 เป็นผู้ไม่มีอาการและโรคประจำตัว ที่เหลือร้อยละ 37.4 (80 คน) เป็นผู้ที่มีอาการหรือโรคประจำตัวโดยผู้สูงอายุอาจมีอาการหรือโรคประจำตัวตั้งแต่ 1 อย่างขึ้นไป ดังแสดงในตารางที่ 2 และ 3

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (n=214)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	140	65.4
ชาย	74	34.6
อายุ		
60-74ปี	154	71.9
75-84ปี	52	24.3
85-95ปี	8	3.8
สถานภาพสมรส		
โสด	5	2.4
คู่	93	43.4
หม้าย	110	51.4
หย่าร้าง	3	1.4
แยกกันอยู่	3	1.4
ศาสนา		
พุทธ	213	99.5
คริสต์	1	0.5
ระดับการศึกษา		
ไม่ได้รับการศึกษา	56	26.2
ประถมศึกษา	124	57.9
มัธยมศึกษา	22	10.3
อุดมศึกษา	8	3.7
อื่นๆ	4	1.9

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (n=214)
(ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความสามารถในการอ่านเขียน		
อ่านออกเขียนได้	132	61.7
อ่านไม่ออกเขียนไม่ได้	74	34.6
อ่านออกเขียนไม่ได้	8	3.7
สมาชิกที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่ด้วย		
บุตรหลาน	116	54.3
คู่สมรสและบุตรหลาน	61	28.5
คู่สมรสและบุตร	31	14.5
คู่สมรส	2	0.9
หลาน	2	0.9
พี่น้อง	2	0.9
หัวหน้าครอบครัวที่ผู้สูงอายุอาศัยอยู่		
ผู้สูงอายุ	107	50.1
บุตร/บุตรบุญธรรม	78	36.4
คู่สมรส	21	9.8
หลาน	8	3.7
ผู้ที่ให้การดูแลผู้สูงอายุมากที่สุด		
บุตร/บุตรบุญธรรม	178	83.2
หลาน	18	8.4
เขย/สะใภ้	12	5.6
คู่สมรส	4	1.9
น้อง	2	0.9

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล(n=214)
(ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
อาชีพหลักของผู้สูงอายุ		
ไม่มีอาชีพ	125	58.4
ค้าขาย	29	13.6
ข้าราชการบำนาญ	26	12.1
เกษตรกรรวม	21	9.8
รับจ้าง	13	6.1
รายได้ของผู้สูงอายุ(บาท/เดือน)		
ไม่มีรายได้	31	14.5
< 2,500	33	15.4
2,500-4,999	20	9.3
5,000-7,499	16	7.6
7,500-9,999	0	0.0
> 10,000	15	7.0
ไม่แน่นอน	99	46.2
แหล่งที่มาของรายได้หลัก		
ไม่มีรายได้	30	14.0
บุตร/บุตรบุญธรรม	81	37.9
การทำงาน	63	29.4
เงินบำนาญ	26	12.2
เงินสะสม/ดอกเบี้ยธนาคาร	11	5.1
หลาน	3	1.4

ตารางที่ 2 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (n=214)
(ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
ความเพียงพอของรายได้		
ไม่มีรายได้	31	14.5
เพียงพอ/ไม่มีเหลือเก็บ	100	46.7
เพียงพอ/มีเหลือเก็บ	54	25.2
ไม่เพียงพอ/ไม่มีหนี้สิน	23	10.8
ไม่เพียงพอ/มีหนี้สิน	6	2.8
อาการหรือโรคประจำตัว		
ไม่มี	134	62.6
มี	80	37.4

ตารางที่ 3 จำนวนและร้อยละของผู้สูงอายุ จำแนกตามอาการหรือโรคประจำตัว

อาการ/โรคประจำตัว *	จำนวน (คน) (n = 80)	ร้อยละ
ปวดแขนขา	45	56.2
ปวดหลัง	21	26.2
เบาหวาน	18	22.5
โรคกระเพาะ	14	17.5
ความดันโลหิตสูง	13	16.2
วิงเวียน	13	16.2
ภูมิแพ้	8	10.2
โรคหัวใจ	7	8.7
ปวดข้อ	6	7.5
ปวดศีรษะ	4	5.0
คอพอก	4	5.0
หืด	4	5.0
วัณโรค	4	5.0
ต่อกระจก	3	3.7
กระเพาะปัสสาวะอักเสบ	2	2.5
หลอดลมอักเสบ	2	2.5
อัมพาต	1	1.2
โรคไต	1	1.2
โลหิตจาง	1	1.2
ถุงลมโป่งพอง	1	1.2
ตับอักเสบ	1	1.2

* ผู้สูงอายุแต่ละคนมีอาการหรือโรคประจำตัวได้มากกว่า 1 อย่าง

4.1.2 ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ดูแล

กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้ดูแลมีจำนวน 214 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 161 คน คิดเป็นร้อยละ 75.2 มีอายุระหว่าง 21-40 ปี ซึ่งเป็นวัยผู้ใหญ่ คิดเป็นร้อยละ 60.3 ผู้ดูแลมีสถานภาพสมรสคู่มากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 60.8 นับถือศาสนาพุทธเกือบทั้งหมด ร้อยละ 98.1 ที่เหลือนับถือศาสนาคริสต์และอิสลาม มีการศึกษาส่วนใหญ่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 49.5 รองลงมาเป็นผู้ที่มีการศึกษาระดับอุดมศึกษา ร้อยละ 34.6 ผู้ดูแลร้อยละ 78.5 เป็นผู้ที่มีอาชีพ โดยมีการรับจ้างมากที่สุด ร้อยละ 37.4 และเมื่อพิจารณาถึงรายได้ พบว่าผู้ดูแลส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีรายได้แต่จำนวนไม่แน่นอน ร้อยละ 44.4 รองลงมาเป็นผู้ที่มีรายได้ประจำต่อเดือน ร้อยละ 44.4 โดยรายได้ประจำส่วนใหญ่จะมีมากกว่า 2,500 บาท ต่อเดือน สำหรับความเพียงพอของรายได้ของผู้ดูแลพบว่า ผู้ดูแลร้อยละ 44.9 มีรายได้เพียงพอสำหรับใช้จ่ายแต่ไม่มีเหลือเก็บ และ ร้อยละ 19.7 เป็นผู้ที่มีเงินเหลือเก็บ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแล จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (n=214)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
เพศ		
หญิง	161	75.2
ชาย	53	24.8
อายุ		
15-20ปี	28	13.1
21-40ปี	129	60.3
41-59ปี	57	26.6

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแล จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (n=214)
(ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
สถานภาพสมรส		
โสด	61	28.5
คู่	130	60.8
หม้าย	12	5.6
หย่าร้าง	8	3.7
แยกกันอยู่	3	1.4
ศาสนา		
พุทธ	210	98.1
คริสต์	1	1.4
อิสลาม	1	0.5
ระดับการศึกษา		
ประถมศึกษา	106	49.5
มัธยมศึกษา	34	15.9
อุดมศึกษา	74	34.6
อาชีพหลักของผู้ดูแล		
ไม่มีอาชีพ	46	21.5
รับจ้าง	80	37.4
ค้าขาย	44	20.5
รับราชการ	36	16.8
เกษตรกร	8	3.8

ตารางที่ 4 จำนวนและร้อยละของผู้ดูแล จำแนกตามข้อมูลส่วนบุคคล (n=214)
(ต่อ)

ข้อมูลส่วนบุคคล	จำนวน (คน)	ร้อยละ
รายได้ของผู้ดูแล (บาท/เดือน)		
ไม่มีรายได้	24	11.2
< 2,500	18	8.4
2,500-4,999	27	12.6
5,000-7,499	19	8.9
7,500-9,999	8	3.8
>10,000	23	10.7
ไม่แน่นอน	95	44.4
ความเพียงพอของรายได้		
ไม่มีรายได้	26	12.1
เพียงพอ/ไม่มีเหลือเก็บ	96	44.9
เพียงพอ/มีเหลือเก็บ	42	19.7
ไม่เพียงพอ/มีหนี้สิน	29	13.5
ไม่เพียงพอ/ไม่มีหนี้สิน	21	9.8

4.2 ความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของผู้สูงอายุและผู้ดูแล

การประเมินความคาดหวัง และการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของผู้สูงอายุและผู้ดูแล จากการสัมภาษณ์ผู้สูงอายุ และการตอบแบบสอบถามของผู้ดูแล จำนวน 50 ข้อ ที่มีคะแนนอยู่ในช่วง 50-200 คะแนน พบว่าผู้ดูแลมีคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวสูงที่สุด คือ 170.6 และ 162.4 ตามลำดับ โดยมี 95 % ช่วงความเชื่อมั่นของ

ค่าเฉลี่ยความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวอยู่ระหว่าง 167.6 - 173.7 และ 159.2 - 165.7 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ค่าเฉลี่ย ($\bar{X}$) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และ 95% CI ของค่าเฉลี่ยของคะแนนความคาดหวัง และการรับรู้ เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ของผู้สูงอายุและผู้ดูแลโดยรวม

ตัวแปร	คะแนนเต็ม	$\bar{X}$	S.D.	95% CI ของค่าเฉลี่ย
ความคาดหวังของผู้ดูแล	200	170.6	23.1	167.6-173.7
การรับรู้ของผู้ดูแล	200	162.4	24.6	159.2-165.7
ความคาดหวังของผู้สูงอายุ	200	154.9	23.0	151.8-157.9
การรับรู้ของผู้สูงอายุ	200	152.8	23.1	149.7-155.9

เมื่อแยกพิจารณาเป็นรายด้านก็ยังพบว่า ผู้ดูแลมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว สูงกว่าผู้สูงอายุ ทั้ง 5 ด้าน

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีความคาดหวัง และการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ในด้านการตอบสนองความต้องการความรักและเป็นเจ้าของสูงที่สุด โดยมี ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนเต็มสูง 83.54 และ 82.36 ตามลำดับ และต่ำสุดในด้านการตอบสนองความต้องการการประสบความสำเร็จในชีวิต โดยมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนเต็มเพียง 70.78 และ 70.30 ตามลำดับ ส่วนผู้ดูแลพบว่า มีความคาดหวังเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวในด้านการตอบสนองความต้องการการประสบความสำเร็จในชีวิตสูงที่สุด

โดยมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนเต็มสูงถึง 87.73 ส่วนการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวนั้นผู้ดูแลมีการรับรู้ในด้านการตอบสนองความต้องการความรักและเป็นเจ้าของสูงที่สุด โดยมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนเต็มสูง 83.93 และพบว่าผู้ดูแลมีความคาดหวังและการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวในด้านการตอบสนองความต้องการความมั่นคงและปลอดภัยต่ำที่สุด โดยมีร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนเต็ม 82.12 และ 77.71 ตามลำดับ ดังแสดงในตารางที่ 6

ตารางที่ 6 ร้อยละของคะแนนเฉลี่ยจากคะแนนเต็ม ของคะแนนความคาดหวัง และการรับรู้เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของผู้สูงอายุและผู้ดูแล จำแนกเป็นรายด้าน

การตอบสนอง ความต้องการ (จำนวนข้อ)	ร้อยละของคะแนนเฉลี่ย จากคะแนนเต็ม			
	ผู้สูงอายุ		ผู้ดูแล	
	ความคาดหวัง	การรับรู้	ความคาดหวัง	การรับรู้
ด้านร่างกาย(12)	79.88	78.67	84.13	80.90
ความมั่นคงปลอดภัย(9)	72.65	71.75	82.12	77.71
ความรักเป็นเจ้าของ(7)	83.54	82.36	87.46	83.93
การมีคุณค่าในตนเอง(14)	79.18	77.92	85.74	81.89
ประสบความสำเร็จ(8)	70.78	70.30	87.73	83.69

4.3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยความแตกต่างของความคาดหวัง และการรับรู้ เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ระหว่างผู้สูงอายุกับผู้ดูแล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทดสอบค่า t แบบกลุ่มตัวอย่างที่สัมพันธ์กัน (Paired t -test) พบว่า

ผู้ดูแลมีคะแนนความคาดหวังสูงกว่าผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (means difference = 15.6 , $p < 0.0001$)

ผู้ดูแลมีคะแนนการรับรู้สูงกว่าผู้สูงอายุอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ (means difference = 9.7 , $p < 0.0001$)

(ดังแสดงในตารางที่ 7 ในภาคผนวก ก)

4.4 ความสัมพันธ์ระหว่าง ความคาดหวังและการรับรู้ เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุ ในครอบครัว ของผู้สูงอายุและผู้ดูแล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล โดยการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's product moment correlation coefficient) พบว่า

ความคาดหวังของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.97$, $p < 0.01$) โดยมี 95 % ช่วงความเชื่อมั่น ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังและการรับรู้ เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ของผู้สูงอายุ อยู่ระหว่าง 0.95-0.98

ความคาดหวังของผู้ดูแล มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ของผู้ดูแล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.81$, $p < 0.01$) โดยมี 95 % ช่วงความเชื่อมั่น ของค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างความคาดหวังและการรับรู้ เกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว ของผู้ดูแล อยู่ระหว่าง 0.76-0.85

(ดังแสดงในตารางที่ 8 ในภาคผนวก ก)

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ผู้ดูแล มีคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวอยู่ในระดับสูง(ดังแสดงในตารางที่ 6) ทั้งนี้เนื่องมาจากผู้ดูแลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 60.3) เป็นผู้ที่อยู่ในวัยผู้ใหญ่ (อายุ 21-40 ปี) ซึ่งเป็นวัยที่มีสมรรถภาพทางร่างกายดีพร้อมที่จะให้การช่วยเหลือผู้สูงอายุ ประกอบกับผู้ดูแลร้อยละ 83.2 เป็นบุตร/บุตรบุญธรรม ที่นับถือศาสนาพุทธสูงถึงร้อยละ 98.1 ซึ่งตามหลักธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าแล้วถือว่าบุตรจะต้องมีหน้าที่ในการดูแล

เลี้ยงดูบิดามารดาเมื่ออยู่ในวัยชรา (บรรลุ ศิริพานิช, 2533) นอกจากนี้ศาสนา ยังส่งเสริมให้บุตรมีความกตัญญูต่อบิดามารดา สังคมไทยส่วนใหญ่เป็นสังคม พุทธ และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่นับถือศาสนาพุทธ ดังนั้นจึง มีการยึดถือในหลักจริยธรรมคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าและการกตัญญูต่อบิดามารดา เป็น สิ่งที่ควรปฏิบัติ และถือว่าเป็นสิ่งดีงามที่ควรประพฤติปฏิบัติสืบต่อกัน (สุพัตรา สุภาพ, 2528; มานินี วงษ์สิทธิ์, 2535) อีกทั้งผู้ดูแลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 97.7) เป็นผู้ที่มี การศึกษา จึงเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อบุพการี มีความกตัญญูรู้คุณ และต้องการที่ จะตอบแทนพระคุณผู้ที่เลี้ยงดูตนมาและจากการศึกษาพบว่า ผู้ดูแลที่มีรายได้ประจำ ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่มีรายได้สูงกว่า 2,500 บาทต่อเดือนซึ่งใกล้เคียงกับรายได้เฉลี่ย ต่อคนต่อเดือนของประชากรของประเทศไทยซึ่งสถาบันประชากรศาสตร์จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัยได้รายงานค่าเฉลี่ยต่อคนไว้เท่ากับ 2,650 บาทต่อเดือน (วิไล วงศ์ สืบชาติและคณะ, 2535) และเป็นผู้ที่มีรายได้เพียงพอแก่การใช้จ่ายจึงมีโอกาและ มีความพร้อมสูงที่จะสามารถให้การดูแลผู้สูงอายุได้ดังนั้นจึงทำให้กลุ่มตัวอย่างที่เป็น ผู้ดูแลมีความคาดหวังว่าจะให้การดูแลแก่ผู้สูงอายุเป็นประจำในทุกๆด้าน อันได้แก่ ด้านร่างกาย ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความรักและเป็นเจ้าของ ด้านการ มีคุณค่าในตนเอง และด้านประสบความสำเร็จในชีวิต

จากผลการวิจัยพบว่า ผู้สูงอายุมีคะแนนเฉลี่ยความคาดหวังเกี่ยวกับการ ดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวอยู่ในระดับที่ไม่สูงมาก (ดังแสดงในตารางที่ 6) ทั้งนี้ เนื่องจากผู้สูงอายุส่วนใหญ่ (ร้อยละ 71.9) ยังอยู่ในวัยสูงอายุตอนต้น (อายุ 60 -74 ปี) ยังสามารถปฏิบัติกิจวัตรประจำวันได้เอง (พนิษฐา พานิชชีวะกุล, 2537; ทศนีย์ รัชยา, 2537; ราตรี โอภาส, 2538; Burnside, 1988; Yurick, 1989) และส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีการศึกษา เพราะประเทศไทยได้เริ่มมี การศึกษาภาคบังคับมาตั้งแต่ พศ.2465 (นภาพร ชโยวรรณและคณะ, 2535) จึงทำให้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่มีความสามารถในการอ่านออกเขียนได้ และสามารถรับรู้ ขาวสารความรู้เกี่ยวกับวัยสูงอายุจากสังคมภายนอกได้พอสมควร การศึกษาครั้งนี้ จึงพบว่า ผู้สูงอายุมีความคาดหวังที่จะได้รับการดูแลจากผู้ดูแลไม่สูงมาก ยกเว้น ความคาดหวังที่จะได้รับการตอบสนองความต้องการความรักและเป็นเจ้าของ ซึ่ง จะอยู่ในระดับที่สูงเพียงด้านเดียว

จากการเปรียบเทียบความคาดหวังของผู้สูงอายุ และความคาดหวังของ ผู้ดูแลเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัว พบว่ามีความแตกต่างกัน โดยผู้ดูแลมี คะแนนเฉลี่ยความคาดหวังสูงกว่าผู้สูงอายุ เท่ากับ 15.6 คะแนน ทั้งนี้เนื่องจาก

ประสบการณ์ชีวิตที่แตกต่างกันทำให้มีความคาดหวังที่ต่างกัน โดยผู้สูงอายุในสังคมไทยมักจะมีคามภูมิใจในระดับความเป็นอยู่ของตน และมักจะคาดหวังในสิ่งต่างๆ ให้ใกล้เคียงกับความคาดหวังของสังคมที่ตนอยู่ ไม่คาดหวังสูงจนเกินไปและไม่คาดหวังในสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ (สุรางค์ จันทรเฒ, 2524; สิทธิโชค วรานุสันติกุล, 2530; สุวัฒน์ วัฒนวงศ์, 2533) อีกทั้งผู้สูงอายุส่วนใหญ่ จะมีความพึงพอใจในชีวิตของตนเองในปัจจุบัน และจะมีความกังวลใจอยู่ตลอดเวลาว่ากลัวจะทำให้บุตรหลานลำบาก(เกริกศักดิ์ บุญญานพวงษ์และคณะ, 2533) ไม่อยากเรียกร้องอะไรจากบุตรหลานมาก ทำให้ผู้สูงอายุมีความคาดหวังต่อบุตรหลานเฉพาะในสิ่งที่เป็นไปได้ และ ไม่เป็นการรบกวนบุตรหลานมากจนเกินไป นอกจากนี้แล้วในการศึกษาครั้งนี้ยังพบว่า ผู้สูงอายุจะมีความคาดหวังที่จะได้รับการดูแลด้านการตอบสนองความต้องการความรักและเป็นเจ้าของสูงที่สุด ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sutherland and Murphy (1995) ที่ได้ศึกษาเปรียบเทียบความต้องการของผู้สูงอายุ และพบว่า ผู้สูงอายุทั้ง ในเขตชนบทและในเมือง จะมีความต้องการความรักและการเคารพนับถือจากบุตรหลานสูงกว่าความต้องการในด้านอื่นๆ

เมื่อเปรียบเทียบการรับรู้ของผู้สูงอายุและการรับรู้ของผู้ดูแลพบว่ามีความแตกต่างกัน แต่มีความแตกต่างของคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 9.7 เท่านั้น ซึ่งเท่ากับว่าผู้สูงอายุรับรู้ว่าการดูแลเกือบเท่ากับที่ผู้ดูแลรับรู้ว่าได้ให้การดูแลแก่ผู้สูงอายุ สำหรับเหตุผลที่ผู้สูงอายุมีการรับรู้แตกต่างไปจากผู้ดูแลเพียงเล็กน้อยนั้น เนื่องจากผู้สูงอายุได้ใช้ประสบการณ์เดิมที่เคยพบเห็นในสังคมไทยสมัยก่อน ที่ส่วนใหญ่เป็นครอบครัวขยาย สมาชิกในครอบครัวมีอาชีพเกษตรกรรม ทำให้มีเวลาใกล้ชิดกับผู้สูงอายุมาก ผู้สูงอายุจึงมีบุตรหลานคอยให้การปรนนิบัติดูแลเป็นอย่างดี (นภาพร ชโยวรรณและคณะ, 2532) เมื่อผู้สูงอายุในปัจจุบันนำมาเปรียบเทียบกับ การดูแลที่ตนได้รับ จึงอาจทำให้ผู้สูงอายุแปลความออกมาว่าตนยังได้รับการดูแลน้อยกว่าที่ควร ประกอบกับความต้องการที่มีมากขึ้นของผู้สูงอายุ (Fillenbaum, 1985; Coleman, 1994) ซึ่งถ้านำมาเปรียบเทียบกับ การรับรู้ของผู้สูงอายุแล้วอาจทำให้ผู้สูงอายุรับรู้ว่าการดูแลไม่เท่าที่ตนต้องการซึ่งผลการวิจัยครั้งนี้พบว่ามี การดูแลบางอย่างที่ผู้ดูแลได้ให้การดูแลแก่ผู้สูงอายุ แต่ผู้สูงอายุรับรู้ไม่ได้ว่าการดูแลดังกล่าวได้แก่ การช่วยเหลือกิจวัตรประจำวัน การจัดห้องนอนและทำความสะอาดที่อยู่อาศัย การรับให้การช่วยเหลือเมื่อมีปัญหาสุขภาพ การแนะนำให้ละเว้นสิ่งทำให้เกิดโทษต่อร่างกาย การให้กำลังใจในการทำกิจกรรมต่างๆ การปลอบใจเมื่อมีเรื่องไม่สบายใจ การสนับสนุนให้มีส่วนช่วยงานบ้านบางอย่าง

ตามต้องการ การเปิดโอกาสให้ได้รับรู้ข่าวสารการทำงานของกลุ่มต่างๆ ในสังคม การสนับสนุนให้แสวงหาความรู้เกี่ยวกับวัยสูงอายุ การสนับสนุนให้ทำบัตรตรวจสุขภาพ การอำนวยความสะดวกในการทำงานให้สำเร็จลุล่วง และการแสดงความชื่นชมยินดีแก่ผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นการรับรู้ที่แตกต่างกัน โดยผลการศึกษาครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Zweibel and Lydens (1990) ที่ได้ศึกษาถึงการรับรู้ของผู้สูงอายุและผู้ดูแลเกี่ยวกับการดูแลผู้สูงอายุของผู้ดูแลในครอบครัว ซึ่งผลการศึกษาพบว่าการรับรู้ที่ไม่ตรงกันโดยคะแนนที่ผู้สูงอายุคิดว่าตนได้พึ่งพาผู้ดูแลนั้นต่ำกว่า คะแนนที่ผู้ดูแลคิดว่าตนได้ดูแลผู้สูงอายุ

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่า ความคาดหวังของผู้สูงอายุมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ของผู้สูงอายุ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.97$, $p < 0.01$) ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า สังคมไทยเป็นสังคมที่มีโครงสร้างของครอบครัวเป็นครอบครัวขยาย การมีสมาชิกหลายคนทำให้มีโอกาสที่บุตรจะเลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อเข้าสู่วัยชราได้มากกว่าอยู่ในครอบครัวเดี่ยว (นภาพร ชโยวรรณ, 2535) ในการวิจัยครั้งนี้ผู้สูงอายุส่วนใหญ่อาศัยอยู่ในครอบครัวขยาย โดยส่วนใหญ่อยู่กับบุตรหลาน มีสมาชิกในครอบครัวเฉลี่ย 4 คน จึงทำให้ผู้สูงอายุยังคงรับรู้ว่าได้รับการดูแลตามที่ตนคาดหวังไว้ นอกจากนี้จากการศึกษายังพบอีกว่าผู้สูงอายุจะมีความคาดหวังเฉพาะในสิ่งที่เป็นไปได้ไม่คาดหวังสูงจนเกินไป แต่จะคาดหวังตามบรรทัดฐานของสังคมไทย จึงทำให้ผู้สูงอายุรับรู้ว่าได้รับการดูแลตรงตามที่ตนคาดหวังไว้ได้ อีกทั้งผู้สูงอายุไทย จะเป็นผู้ที่มีความพึงพอใจในชีวิตความเป็นอยู่ของตน (เกริกศักดิ์ บุญญานพงศ์และคณะ, 2533) ดังนั้นในการศึกษาครั้งนี้จึงพบว่าผู้สูงอายุมีการรับรู้ว่าได้รับการดูแลตามที่ตนได้คาดหวังไว้โดยมีความคาดหวังเพียง 3 ประการเท่านั้น ที่ผู้สูงอายุรับรู้ว่าจะไม่ได้รับการตอบสนองความต้องการตามที่คาดหวังไว้ คือ การให้ผู้ดูแลช่วยเหลือกิจวัตรประจำวัน การจัดห้องนอนและทำความสะอาดที่อยู่อาศัย และการรีบให้การช่วยเหลือเมื่อผู้สูงอายุมีปัญหาสุขภาพ ซึ่งการศึกษาในครั้งนี้สอดคล้องกับการศึกษาของเกริกศักดิ์ บุญญานพงศ์และคณะ (2533) ที่ทำการศึกษาชีวิตคนชราในจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าผู้สูงอายุทั้งในเขตเมืองและชนบทยังมีความรู้สึกว่าการดูแลในครอบครัวให้ความสนใจเอาใจใส่ดูแลเป็นอย่างดี แต่ไม่สอดคล้องกับการศึกษาของ Lee, Netzer and Coward (1994) ที่ได้ศึกษาถึงความคาดหวังและการดูแลที่ผู้สูงอายุได้รับจริงจากบุตร ซึ่งผลการศึกษาพบว่าความคาดหวังของผู้สูงอายุ และการได้รับการดูแลจริงจากบุตร ไม่มีความสัมพันธ์กัน ทั้งนี้อาจเนื่องจากมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องแตกต่างกัน โดยเฉพาะปัจจัยด้านสังคมและ

วัฒนธรรม เนื่องจากประเทศทางตะวันตกเป็นประเทศที่มีความเจริญรุ่งเรืองทางด้านอุตสาหกรรมและเทคโนโลยีต่าง ๆ มาก อีกทั้งค่าครองชีพที่สูงทำให้มีการแข่งขันกันสูง สมาชิกในครอบครัวจึงต้องใช้เวลาในการทำงานมากกว่าอยู่กับครอบครัว ประกอบกับมีลักษณะครอบครัวเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) มีจำนวนสมาชิกในครอบครัวน้อย (อดุลย์ ต้นประยูร, 2522) มีผลให้สมาชิกในครอบครัวมีเวลาในการดูแลผู้สูงอายุน้อยลง นอกจากนี้ความนิยมปัจเจกบุคคลทำให้ทุกคนต้องพึ่งพาตนเองเป็นส่วนใหญ่ มีการช่วยเหลือจุนเจือกันน้อยลง (Davis, 1964) แต่ในสังคมไทยยังเป็นสังคมที่ยึดถือขนบธรรมเนียม ประเพณีและค่านิยมไทยแต่เดิม ที่บุตรหลานจะต้องให้ความเคารพเชื่อฟังและเลี้ยงดูบิดามารดาเมื่อยามแก่ชรา ในการศึกษาจึงพบว่าผู้สูงอายุยังได้รับการดูแลเป็นอย่างดี

จากผลการวิจัยครั้งนี้พบว่าความคาดหวังของผู้ดูแลมีความสัมพันธ์ทางบวกกับการรับรู้ของผู้ดูแล อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($r = 0.81, p < 0.01$) ทั้งนี้สามารถอธิบายได้ว่า ในการศึกษาครั้งนี้ผู้ดูแลส่วนใหญ่ (ร้อยละ 83.2) มีความสัมพันธ์กับผู้สูงอายุ โดยเป็นบุตร/บุตรบุญธรรม ซึ่งจะมีความรักความผูกพันและมีความกตัญญูรู้คุณต่อบิดามารดา และส่วนใหญ่ (ร้อยละ 75.2) เป็นเพศหญิงซึ่งเป็นเพศที่สังคมไทยมีค่านิยมให้เป็นผู้รับบทบาทการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวมาตั้งแต่ในอดีต (ภัสสร ลิมานนท์, 2535; มาลินี วงษ์สิทธิ์และคณะ, 2537) อีกทั้งยังอยู่ในวัยผู้ใหญ่ (ร้อยละ 60.3) ซึ่งเป็นวัยที่มีความสมบูรณ์ของร่างกายและมีรายได้ที่เพียงพอแก่การใช้จ่ายในครอบครัว (ร้อยละ 64.6) และมีเหลือเก็บ (ร้อยละ 19.7) จึงทำให้ผู้ดูแลมีความคาดหวังและมีการรับรู้ว่าได้ให้การดูแลผู้สูงอายุเป็นประจำทั้งในด้านการตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกาย ด้านความมั่นคงและปลอดภัย ด้านความรักและเป็นเจ้าของ ด้านการมีคุณค่าในตนเอง และด้านการประสบความสำเร็จในชีวิต ซึ่งสนับสนุนทฤษฎีบทบาทที่ว่า ผู้ดูแลจะมีการปฏิบัติบทบาทของตนเองตามมโนทัศน์ของบทบาท หรือความคาดหวังของตนเอง และตามความคาดหวังของสังคม (Allport, 1961; Hardy and Conway, 1988) ทั้งนี้ผลการวิจัยพบว่า มีสิ่งที่ผู้ดูแลรับรู้ที่ไม่สามารถให้การดูแลแก่ผู้สูงอายุได้ตามที่ตนคาดหวังไว้เพียง 5 ประการเท่านั้น ได้แก่ การปรนนิบัติผู้สูงอายุอย่างใกล้ชิด การพาผู้สูงอายุไปตรวจสุขภาพประจำปี การบอกสิ่งที่ผู้สูงอายุควรทราบ การสนับสนุนให้ออมทรัพย์ และการสนับสนุนให้ทำประกันต่างๆ ทั้งนี้เนื่องจากผู้สูงอายุให้เหตุผลว่าเป็นความประสงค์ของผู้สูงอายุเอง ไม่ต้องการให้มีผู้ปรนนิบัติใกล้ชิด จะทำให้หงุดหงิดรำคาญ อีกทั้งยัง ไม่ต้องการไปตรวจสุขภาพเพราะคิดว่าไม่จำเป็น

จะไปตรวจเมื่อเจ็บป่วยเท่านั้น และผู้สูงอายุส่วนหนึ่งมีปัญหาเรื่องเงินและเกรงใจ ไม่อยากรบกวนบุตรหลาน ซึ่งเป็นเหตุผลให้ผู้สูงอายุไม่ต้องการทำประกันไว้เช่นเดียวกัน และเหตุผลที่ผู้ดูแลไม่ได้บอกสิ่งที่ผู้สูงอายุควรทราบนั้นเป็นเพราะทั้งผู้สูงอายุและผู้ดูแลไม่ทราบว่าผู้สูงอายุควรทราบอะไรบ้าง ส่วนการไม่ได้สนับสนุนให้ออมทรัพย์นั้นเป็นความประสงค์ของผู้สูงอายุเอง และ ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องออมไว้ ต้องการให้บุตรหลานเป็นผู้จัดการมากกว่า และครอบครัวผู้สูงอายุส่วนใหญ่ถึงจะมีเงินเพียงพอในการใช้จ่าย แต่ก็ไม่เพียงพอสำหรับเหลือเก็บออมไว้มากนัก แต่โดยสรุปแล้ว การศึกษาครั้งนี้พบว่าผู้ดูแลมีการรับรู้ว่าได้ให้การดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวตามที่ตนได้คาดหวังไว้ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ ศิริวรรณ ศิริบุญ (2536) ที่ได้ศึกษาข้อเท็จจริงและทัศนคติเกี่ยวกับการเลี้ยงดูและการดูแลผู้สูงอายุของคนหนุ่มสาวไทยพบว่า หนุ่มสาวมากกว่า ร้อยละ 98 ยังคงมีการให้การเลี้ยงดูบิดามารดาที่สูงอายุอย่างต่อเนื่องและมีเจตนาอันแน่วแน่ที่จะให้การดูแลเลี้ยงดูบิดามารดาต่อไปในอนาคต จึงอาจกล่าวได้ว่าผู้ดูแลไม่ได้ทอดทิ้งผู้สูงอายุ และ ไม่ได้ละทิ้งบทบาทหน้าที่ในการดูแลผู้สูงอายุในครอบครัวของตน